

СЛАВИСТИКАТА В ЯГЕЛОНСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ – КРАКОВ

**Mieczysław Małecki. *Dialekty polskie i słowiańskie.*
Pod redakcją Jerzego Ruska. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
Kraków, 2004, 382 s.**

Излезлият наскоро том *Полски и славянски диалекти* под редакцията на проф. Йежи Русек е посветен на 100-годишнината от рождението на видния полски славист и балканист Мечислав Малецки (1903–1946). В него са поместени избрани творби на учения, чийто житейски път прекъсва твърде рано. Въпреки краткия си творчески път М. Малецки оставя внушително по количество и по значение научно наследство, което, събрано в пълен обем, се представя за първи път пред научните среди.

Книгата започва с преглед на приносите на автора в областта на полската и славянската диалектология, съпроводен с пълно библиографско описание на неговите публикации, съдържащо 90 позиции. В отделна библиографска справка са посочени и авторите на най-значимите изследвания върху неговото творческо дело, сред които са видните представители на полското и славянското езикознание като К. Нич, Т. Лер-Сплавински, Фр. Славски, Ст. Урбанчик, Л. Мошински, Й. Русек, К. Вроцлавски, А. Заремба, К. Куев, Т. Бояджиев и др.

Редакторът е обособил тематично трудовете на М. Малецки в няколко раздела.

В частта *Полски и словашки диалекти (Dialekty polskie i słowackie)* са представени статии с приноси в теорията на диалектологията: *Най-нови направления в диалектологията (Nowsze kierunki dialektologii)*, *План на общополския езиков атлас (Plan ogólnopolskiego atlasu językowego)*, *За възможностите за хронологизация на чертите в преходните говори (O możliwości chronologizacji cech w gwarach przejrzowych)*, както и анализ на конкретни особености на някои диалекти: мазурските и архаичните подхалански говори (тази теза най-напред е защитена като магистърска работа, а по-късно излиза и като монография под заглавие *Подхаланският архаичен диалект – опит за определяне на границите му (Archaizm podhalański – wraz z próbą wyznaczenia granic tego dialektu, 1928)*). Големи заслуги има и за проучването на полските диалекти извън границите на Полша. Обнарождава е в тази област редица статии, а също и студията *Полският език на юг от Карпатите – Спиш, Орава, Чадеуце, езикови острови (Język polski na południe od Karpat – Spisz, Orawa, Czadeckie, wyspie językowe)*, изследвания за полските диалекти в Буковина, за езика на полските колонии в Босна, както и редица публикации върху преходните говори, напр. за гене-

зиса на смесените и преходните говори и уточняване на полско-чешката и чешко-полската езикова граница.

Частта *Хърватските, сръбските и словенските диалекти (Dialekty chorwackie, serbskie i słoweńskie)* съдържа публикации, свързани с хабили- тационните трудове на проф. М. Малецки: *Обзор на говорите в Истрия (Przegląd gwar Istriji)* и *Въпросът за сръбскохърватското езиково един- ство (Zagadnienie jedności językowej serbochorwackiej)*. Запознал се основно с чакавските говори по Адриатическото крайбрежие и на остро- вите, той подробно ги описва. Изследва сложните диалектни отношения на полуостров Истрия, а също така важни са заслугите на проф. М. Мал- ецки и при проучването на черногорските диалекти. В изследванията си големият диалектолог се придържа към новаторски методи в областта на лингвистичната география.

В посочения раздел са поместени статиите: *За делението на говорите на Кърк (O podział gwar Krku)*, *Славянски говори в Истрия (Slavenski govori u Istri)*, *Славянските поселения в Истрия в светлината на езико- ведските изследвания (Słowiańskie osadnictwo Istriji w świetle badań językoz- nawczych)*, *Към географията на сръбско-хърватските думи (Z geografii wyrazów serbsko-chorwackich)*, *Значение на Дубровник за езиковото един- ство на сърби и хървати (Znaczenie Dubrownika dla jedności językowej Ser- bów i Chorwatów)* и др.

За нас, българите, особен интерес представя частта *Македонски и бъл- гарски диалекти (Dialekty macedońskie i bułgarskie)*. Поместените тук публикации отразяват интереса на проф. Малецки, който го отвежда на Балканите, където в продължение на една година (1932–1933) прави теренни проучвания на българските говори на територията на Гърция: *Етюди от Македония (Drobiazgy z Macedoni)*, *За диференциацията на говорите в Богданско в Югоизточна Македония (O różnicowaniu gwar Bogdańska w pd.-wschodniej Macedoni)*, *Акцентни системи в българските говори (Systemy akcentowe gwar bułgarskich)*, *Към проблемите на македон- ската диалектология (Z zagadnień dialektologii macedonskiej)* и др.

Интересът към южнославянските езици и самата теренна работа на Балканите заострят вниманието на М. Малецки към проблемите на езико- вите контакти, в резултат на което се наблюдават специфични особености, свързващи славянските със съседните неславянски езици (гръцки, румън- ски, албански, в някаква степен и турски). При анализа на изследвания материал М. Малецки стига до извода, че тези общи черти не могат да се обяснят с общия произход на славянските езици, нито с южнославянската езикова типология, а от друга страна, те се съобщават с идентични или сходни особености в неславянските езици от балканския ареал. Тези свои наблюдения ученият систематизира в редица изследвания, които са пред- ставени в раздела *Балканско езикознание (Lingwistyka bałkańska)*: *Наблю- дения върху балканския езиков съюз (Osservazioni sull' 'unione lingvistica balcanica)*, *Вокални системи на балканските езици (Systemy wokalne języ- ków bałkańskich)*, *Балкански черти в езиците на Македония (Cechy bałkań- skie w językach Macedonii)*, *Спорни проблеми в балканското езикознание*

(*Zagadnienia sporne lingwistyki bałkańskiej*), *Атласи на румънския език (Atlasy języka rumuńskiego)*.

М. Малецки възприема сравнително новата за 30-те години идея за балкански езиков съюз, която обогатява и като теоретик, и като изследовател на конкретни факти, извлечени от информатори при теренната работа. В кратките, но точни в анализа и изводите си статии М. Малецки изказва становища, които тогава са все още спорни. Така например той заема позицията на Н. С. Трубецкой и смята, че балканският езиков съюз е формиран от четири езика: български, румънски, гръцки и албански. В доклада си *Наблюдения върху балканския езиков съюз*, посочвайки основните балкански черти, маркиращи рамките на балканския езиков съюз, той разглежда сърбохърватския като периферен балкански език, подчертавайки различията между двете негови наречия – шокавско и кайкавско, както и вътрешната им разнородност по отношение на процесите на балканизация: „Що се отнася до книжовния сърбохърватски език, само той е единен за цялата сърбохърватска територия, но между диалектите има големи различия, включително и от гледна точка на балканизмите“.¹

Категоричен е М. Малецки и по отношение на турския език, който, макар да е имал определено влияние върху лексиката и фразеологията на балканските езици, не може да бъде включен в състава на балканския езиков съюз, тъй като не притежава основните балкански морфологични черти.

В последната част на сборника *Староцърковнославянски език (Język staro-cerkiewno-słowiański)* са поместени три студии. Старобългарският език заема по-периферно място в изследователските задачи на проф. М. Малецки (според полската терминология той го нарича староцърковнославянски), но във връзка с преподавателската си работа започва съставянето на учебник, предназначен за полонисти и слависти. Успява да завърши неговата първа част, а от втората нахвърля само фрагменти. Поместената в този раздел студия *Най-старият книжовен език на славяните (Najstarszy literacki język Słowian)* излиза през 1947 г. и десетки години след отпечатването си се използва от преподаватели и студенти.

В споменатата част са поместени и другите две студии на проф. М. Малецки, добре познати на историците на българския език, а именно: *За родината на староцърковнославянския език (O ojczyźnie języka staro-cerkiewno-słowiańskiego)* и *Славяни ли са били св. св. Кирил и Методий? (Czy sw. Cyryl i Metody byli Słowianami?)*.

Избраните трудове на проф. М. Малецки в представения сборник и днес са актуални. С използваната методология, с точния си анализ изследванията на големия полски славист до днес служат за образец в славистичната диалектология.

Диана Иванова

¹ „Per quanto riguarda lingua serbo-kroata, si dimentica spesso che solamente la lingua literaria è unica su tutto il territorio serbo-kroato, ma che fra i dialetti vi sono delle differenze enormi, anche dal punto di vista dei balcanismi.“